

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เด็กและเยาวชนไทยมีค่านิยมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเน้นทางวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจ ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว การแสดงออกที่ผิดศีลธรรม การเห็นผิดเป็นชอบ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมถอยทางศีลธรรม เกิดปัญหาสังคมหลายฝ่ายต่างเร่งแก้ไข เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มุ่งพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริตรักความสามัคคี มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม และมีระบบคุ้มครองทางสังคมที่ดี โดยต่างหวังว่าการศึกษจะเป็นกระบวนการช่วยสร้างคนให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๖ มีความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมาตรฐานการศึกษาของชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๗ ยังมีอุดมการณ์ที่สำคัญในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการ ให้มีความสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม โดยจัดเป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวงมุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปูกล้างความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน” □

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของพระสงฆ์ ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาสำหรับนักเรียน ภายหลังจากการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พุทธศักราช ๒๔๓๒ และพุทธศักราช ๒๔๘๙ ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมาเรียกว่าโรงเรียน

□ ศักดิชัย นิรัฐทวี, และคณะ, รายงานการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน , สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๐) หน้า ๕.

บาลีมัธยมศึกษากำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมปีที่ ๔ ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมาก ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า “โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด” [□] โดยมติคณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ประถมศึกษาปีที่ ๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้ตั้งแต่ พุทธศักราช ๒๕๐๐ เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็จะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จึงทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษารธรรมและบาลีจะเสื่อมลง เพราะพระภิกษุและสามเณรมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากเกินไป เป็นเหตุให้ทั้งการศึกษารธรรมและบาลีเสีย แต่ทางคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาทางโลกอยู่

ดังนั้นคณะสงฆ์ จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่า บาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา และได้ประกาศใช้เมื่อ พุทธศักราช ๒๕๐๗ พร้อมได้ยกเลิกระเบียบของสังฆมนตรีว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดเสีย และกำหนดให้พระภิกษุและสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นมาใหม่ และเป็นเหตุให้เกิดโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกพระปริยัติธรรมสายสามัญในระดับมัธยมศึกษา เปิดรับสามเณรเข้าศึกษาต่อมีอยู่ในทุกจังหวัดของประเทศ [□] และเป็นสาเหตุให้สามเณรมีโอกาสทางการศึกษามากกว่าเยาวชนด้อยโอกาสบางกลุ่มในสังคม ได้รับการศึกษาทั้งปริยัติธรรมแผนกธรรมและสายสามัญมีความรู้ความสามารถเช่นเดียวกับเยาวชนทั่วไป แต่สามเณรเหล่านี้มีโอกาสดึกษาในด้านพระพุทธศาสนาอย่างละเอียดมากขึ้น

กระทรวง ศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบและความร่วมมือของคณะสงฆ์ ได้จัดทำหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเมื่อ พุทธศักราช ๒๕๑๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และเป็นการศึกษาที่จะขึ้นสู่ระดับมหาวิทยาลัยและประกาศนียบัตร มีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกประการ จึงมีผู้นิยมจัดตั้งและมีผู้เรียนมากขึ้นตามลำดับ [□]

[□] กรมการศาสนา, ข้อมูลสถิติและสารสนเทศกองแผนงานกรมการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

[□] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

[□] กรมการศาสนา, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๙, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๖.

ศาสนาจัดเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น แก่นแท้ของศาสนาอยู่ที่หลักธรรม คำสั่งสอนของศาสนาที่ได้ตรัสไว้ในวโรกาสต่างๆ กับบุคคลต่างๆ ที่ทรงเห็นว่าเหมาะสมและคู่ควรแก่ การบรรลุธรรมตามบารมีธรรมที่สร้างสมมา หลักพุทธศาสนสุภาษิตในพุทธศาสนามีมิติครอบคลุม เกี่ยวกับ การทำความดี การละเว้นความชั่ว การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มีความรัก ความเมตตา มีความ อุตสาหะและมีความยุติธรรม ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อการ ครองตน ครองคนและครองงาน อันจะส่งผล ให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ตนเอง สังคมและสร้าง สันติสุขในโลกสำหรับสังคมไทยศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่ง เพราะศาสนาเป็นรากฐานใน การดำเนินชีวิตของคนไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นบ่อเกิดที่สำคัญของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎเกณฑ์ ค่านิยมของสังคมไทย ประชาชนชาวไทยมีอิสระที่จะเลือกนับถือ ศาสนาใดๆ ก็ได้ตามความพอใจ ซึ่งส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ขณะเดียวกัน ก็ยอมรับศาสนาอื่นๆ ให้ตั้งอยู่ในประเทศไทยได้ เพราะทุกศาสนาล้วนแต่สอนให้เป็นคนดีด้วยกัน ทั้งสิ้น □

ในสังคมปัจจุบันหลักพุทธศาสนสุภาษิต ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จกกันดีในวงการการศึกษา พระพุทธศาสนาแผนกธรรม ซึ่งจะมีการนำเอามาเป็นหลักธรรมในการแต่งกระทั่วยายความตามระดับ สติปัญญาของผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุ สามเณร ที่เรียกว่านักธรรมตรี นักธรรมโทและนักธรรมเอกและ คฤหัสถ์ทั่วไปที่เรียกว่าธรรมศึกษา มีความยากง่ายในการตีความแตกต่างกันไปตามระดับชั้น แต่สิ่ง สำคัญคือยังไม่ มีความชัดเจนในการประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนสุภาษิตเหล่านี้ นมาใช้จริงใน ชีวิตประจำวัน เพราะยุคปัจจุบันรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ ความสำคัญต่อการพัฒนา คุณธรรมของประชาชน เพราะสภาพสังคม ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพราะอิทธิพลของ วัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้สภาพจิตใจของคน ในสังคมเริ่มเสื่อมถอยตกต่ำ เห็นแก่ตัว แกร่งแย่ง ซิงตึง เด่น ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ก่อให้เกิด ปัญหาในสังคมมากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายา เสพติด ซึ่งเป็นปัญหาใกล้ตัวไม่ว่าจะในฝ่ายอาณาจักรหรือศาสนจักร ดังนั้นศาสนา ทุกศาสนา จึงมี บทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคม เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มี ระเบียบวินัยและ ข้อตกลงร่วมกันในสังคม เพื่อความสงบสุขต่อการดำเนินชีวิตประจำวันต่อไป

ในส่วนบทบาทของสามเณรในสังคมไทยส่วนใหญ่ยังไม่ปรากฏชัดเจนต่อสังคมภายนอก ที่เห็นปรากฏชัดเจนมากที่สุดของสามเณรในปัจจุบันคือ บทบาทการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง แผนกธรรมและบาลี ในขณะที่บทบาทอื่นๆ เช่น การเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน การเผยแผ่ศาสนา กลับเป็นภาระหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์แต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นโดยบทบาทหน้าที่ของสามเณรจะมี

□ Ponpailin, Manop, Principle of Tripitaka Study, The 2nd Edition, (Bangkok : Kansasana Printing, 1992, P. 26.

ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาและสังคม แต่ก็ไม่ได้มีบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจนเท่าพระภิกษุสงฆ์ ตามที่ได้กล่าวถึงไว้ในงานของพระธรรมปิฎก ว่า“สังคมมิได้ให้เกียรติยกย่องสามเณรเท่าที่ควร เห็นเป็นเพียงเยาวชน เป็นลูกชาวบ้านที่เข้ามาบวชเท่านั้น พระสงฆ์เองก็เห็นสามเณรเป็นเพียงเด็กรับใช้ และต้องพึ่งพาอาศัยพระสงฆ์ หรือแม้แต่ทางการก็มีได้ให้ความสำคัญกับสามเณรเท่าที่ควร เหมือนสามเณรเป็นบรรพชิตผู้เยาว์ในพระพุทธศาสนาที่ถูกลืม”[□]

ปัญหาที่สำคัญคือ สามเณรส่วนใหญ่มาจากต่างจังหวัด มีพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน เมื่อบวชเรียนอยู่ร่วมกัน และต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบเดียวกัน คือ จริยวัตรของสามเณร การเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปอย่างฉับพลันทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และบทบาทหน้าที่ จากเยาวชนที่เป็นบุคคลธรรมดา กลายมาเป็นสามเณร ก่อให้เกิดความเครียดอย่างมาก ผู้ที่บรรพชาเป็นสามเณรได้จะต้องมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะทนต่อความยากลำบากในการเป็นนักบวช สามารถช่วยเหลือตนเองและรักษา สมณสาธูปได้ ชีวิตของสามเณรมีภารกิจมากและเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก เนื่องจากต้องอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และยังต้องอยู่ในการบังคับบัญชา จึงเป็นชีวิตที่แตกต่างจากเยาวชนที่บางคนเริ่มเข้าสู่ความเป็นวัยรุ่นระยะต้น จึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ดีก็จะมีความรู้สึกมั่นคง ยอมรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและมีพฤติกรรมเผชิญปัญหาที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และประสบความสำเร็จในการศึกษา ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมาสามเณรไม่น้อยประสบความสำเร็จทั้งการศึกษาและในชีวิตทั้งดำรงตนอยู่ในสมณเพศและผู้ที่ลาสิกขาออกไปใช้ชีวิตในสังคม

สามเณรจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสมณเพศได้นั้น สามเณรจะต้องรับรู้บทบาทของตนเอง เพราะว่าการรับรู้บทบาทของตนเองเป็นสิ่งจำเป็นในการทำหน้าที่ศาสนทายาท ซึ่งเป็นหน้าที่หรือภาระกิจที่สามเณรต้องรับรู้และรับผิดชอบปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขแห่งสถานภาพความเป็นสามเณรของตน ตลอดถึงการรู้สึกว่าคุณค่าตนเองเป็นที่ยอมรับของสังคม เห็นคุณค่าในตนเองเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สามเณรสามารถดำเนินชีวิตในสถานภาพดังกล่าวไว้ได้ ”[†] การเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้บุคคลตระหนักถึงศักยภาพทั้งหมดของตนเอง ยอมรับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง มีความ

□ นราธิป แก้วประสิทธิ์, ปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจอุปสมบทเป็นภิกษุของสามเณรในเขตภาคกลาง, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต , (บริหารการศึกษา)*, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

† นุชลดา โรจนประภาพรรณ, “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว กาอบรม เลี้ยงดูของบิดามารดากับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น ศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์)*, (นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑.

กระตือรือร้น มองโลกในแง่ดี นอกจากนี้การที่สามเณรจะดำเนินชีวิตในสมณเพศจำเป็นต้องมีความศรัทธาในพระรัตนตรัย ซึ่งจะทำให้บุคคลมีความมั่นใจในกฎแห่งเหตุผล มีความเพียรพยายาม มีความเข้มแข็งทางจริยธรรม และเห็นคุณค่าในตนเอง”¹

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับแนวทางการดำเนินชีวิตของสามเณรในฐานะ ผู้สืบทอดอายุของพระพุทธศาสนา โดยสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนสุภาษิตมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อหาแนวทางในการสร้างศักยภาพและเพิ่มความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตในสมณเพศอย่างมีศักยภาพและความสุข ตลอดจนความสอดคล้องกับสภาพการณ์ความต้องการที่แท้จริงอันเป็นรากฐานที่มั่นคงในการเป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ประยุกต์ใช้ในสังคมไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงสมณเพศของสามเณรในสังคมไทย
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนสุภาษิตในการดำรงสมณเพศของสามเณร : ศึกษาเฉพาะกรณีสามเณรในจังหวัดสิงห์บุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ หลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ประยุกต์ใช้ในสังคมไทยมีความสำคัญอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักจริยธรรมที่เกี่ยวกับการดำรงสมณเพศของสามเณรในสังคมไทยปัจจุบันมีความสอดคล้องและเหมาะสมกันอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนสุภาษิตในการดำรงสมณเพศของสามเณรในจังหวัดสิงห์บุรีควรมีรูปแบบและวิธีการอย่างไร

¹ นราธิป แก้วประสิทธิ์, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, อ้างแล้ว, หน้า ๕๙.

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

๑) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ ที่บันทึกหลักพุทธศาสนสุภาษิตตลอดทั้งอรรถกถาและคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช ๒๕๒๕ และพระไตรปิฎกภาษาไทยอรรถกถา มหามกุฏราชวิทยาลัย ๙๑ เล่ม พุทธศักราช ๒๕๔๘ เป็นหลัก ในการค้นคว้า

๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ที่เกี่ยวกับคตินิยมคำสอนงานวิจัยวิทยานิพนธ์ ตลอดจนหลักพุทธศาสนสุภาษิต ที่จัดพิมพ์เป็นหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ทั้ง ๓ ระดับ คือพุทธศาสนสุภาษิตเล่ม ๑ หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี พุทธศาสนสุภาษิตเล่มที่ ๒ หลักสูตรนักธรรมชั้นโท พุทธศาสนสุภาษิตเล่ม ๓ หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์และวางแนวทางการประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันของสามเณร จำนวน ๕๓๘ รูป ซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญประจำจังหวัดสิงห์บุรี

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน ๕ โรงเรียนในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๕ แห่ง ประกอบด้วย

- ๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดโบสถ์อินทร์บุรี
- ๒) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดพระนอนพิพิธ
- ๓) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดไผ่ดำ
- ๔) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดโพธิ์ศรี
- ๕) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดสังฆรักษ์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ คือ สามเณรจำนวน ๕๓๘ รูป ดังรายละเอียดในตารางตารางที่ ๑ : แสดงจำนวนประชากร ที่ใช้ศึกษาในการวิจัย

ที่	ชื่อพื้นที่	จำนวนประชากร
๑.	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดโบสถ์อินทร์บุรี	๑๐๑ รูป
๒.	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดพระนอนพิพิธ	๕๙ รูป
๓.	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดไผ่ดำ	๓๒๔ รูป
๔.	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดโพธิ์ศรี	๙๕ รูป
๕.	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดสังฆรักษ์	๕๙ รูป
รวม		๕๓๘ รูป

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พุทธศาสนสุภาษิต หมายถึง คติธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นทั้งพุทธพจน์ เถรภาษิตและเถรีภาษิต โดยปรากฏเป็นโคลงฉันท์หรือคาถาในภาษาบาลี สำหรับใช้เป็นหลักสูตร กระทำธรรมของนักธรรมหรือธรรมศึกษาชั้นตรี โทและเอก

การประยุกต์ หมายถึง การนำหลักการ หรือ ความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ และสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตและสภาพการณ์

การประยุกต์ใช้พุทธศาสนสุภาษิต หมายถึง การใช้คติธรรมคำกลอนเป็นสื่อในการ ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่สามเณร และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลุกฝังในทุกๆ เรื่องที่อยู่ในหลักคำสอน ของศาสนา ไม่เจาะจงที่หลักคำสอนใดคำสอนหนึ่ง เพราะทุกหลักคำสอน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี คุณธรรม จริยธรรมต่างๆ ที่จะคอยมาบำรุงจิตใจ ให้สามเณรเป็นคนดี และสามารถที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การดำรงสมณเพศ หมายถึง การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่มุมทุกด้านทุกระดับชั้น ทั้งทางกาย วาจา และใจ ทั้ง ส่วนตัว ด้านสังคม อารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา ในที่นี้หมายถึงการดำเนินชีวิตของสามเณร

สามเณร หมายถึง ผู้ที่บวชในพระพุทธศาสนาด้วยวิธีไตรสรณคมน์ ต้องรักษาสิกขาบท ๑๐ ข้อ และมารยาทที่สมควรแก่สมณะซึ่งเป็นศาสนทายาทผู้ที่จะทำหน้าที่สืบต่อพระพุทธศาสนา ใน ที่นี้หมายถึงสามเณรในจังหวัดสิงห์บุรี

๒.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “รากฐานที่มั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์” สรุป ได้ว่า “ความล้มเหลวทุกอย่างในสังคมปัจจุบันเกิดจากการที่คนในสังคมขาดความมั่นคงแห่งความเป็น มนุษย์ แผ่นดินเป็นรากฐานแห่งความมั่นคง มนุษย์มั่นคงต้องไม่ทิ้งแผ่นดิน และต้นไม้ ธรรมเป็นปัจจัย สำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์มีความมั่นคง ธรรม คือ สภาพที่ทรงตัวอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง หน้าที่ก็ เป็นอีกความหมายของ ธรรม มนุษย์ที่มีธรรมก็คือคนที่ทำหน้าที่ แล้วรู้จักหน้าที่ และทำหน้าที่ของตน มิให้บกพร่อง อบายมุข เป็นตัวการสำคัญทำให้มนุษย์ขาดความมั่นคงหาจะสร้างความมั่นคง ไม่ว่าจะ

ด้านใดก็ตามจะต้องยึดหลักความพอประมาณคือ ต้องรู้จักประมาณตนเอง กินอยู่อย่างพอดี ไม่บูชาส่วนเกิน แต่นำส่วนเกินไปช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์” □

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การสื่อภาษาเพื่อเข้าถึงสัจธรรม” พอสรุปใจความได้ว่า “ภาษาหรือคำพูดนั้นมีประโยชน์มาก เพราะสามารถสื่อความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจถึงสภาวะต่างๆ ได้ตั้งแต่ขั้นสมมติจนถึงขั้นปรมาตม ภาษาที่คนเราใช้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสมมติ แต่ในการสื่อความหมายที่จะเข้าถึงสัจธรรมนั้น ถ้าต้องการสัจธรรมโดยสมบูรณ์จะต้องเข้าถึงปรมาตมด้วย ภาษาในระดับสมมติก็จะมาบังความจริงในระดับปรมาตมได้ ในเมื่อคนเราใช้ภาษากันไปแล้ว ก็มีความยึดติดในภาษาที่ตนมีอยู่ ฉะนั้น คน จึงไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้ เพราะไปติดอยู่แค่ภาษา คนที่เข้าใจความจริงก็คือ รู้ว่า ภาษานี้เป็นเพียงสื่อสำหรับให้เราเข้าถึงสัจธรรมเท่านั้น ภาษานั้นเป็นสื่อเพื่อเข้าถึงสัจธรรม เพราะภาษาแสดงสัจธรรมออกมาไม่ได้ แต่ภาษาเป็นสื่อเพื่อเข้าถึงธรรม คือภาษาสามารถทำให้คนที่ฉลาดใช้ความคิดพิจารณาเชื่อมโยงเพื่อจะเข้าถึงความจริงได้ต่อไป ซึ่งในแง่นี้แหละภาษามีประโยชน์มาก” □□

บ. ธัมมทาส (นามแฝง) ได้กล่าวถึงพุทธศาสนาสุภาสิต ไว้ในหนังสือชื่อ “คำว่าสุภาสิตอีสาน ชุต บาลีโคก ” สรุปได้ว่า “พุทธศาสนาสุภาสิตเป็น สิ่งที่ควรแก่การนำไปเผยแผ่สั่งสอนต่อประชาชน เนื่องจาก เป็นเรื่องใกล้ตัวของชาวพุทธและชาวอีสานที่จะต้องรับรู้เรื่องราวต่างๆ ผ่านสุภาสิตนั้นๆ ขณะเดียวกันก็ยังเป็นการจรรโลงพระพุทธานุภาพอีกด้วยและทำให้เกิดความมั่นคงสืบไป เช่น สุภาสิตที่ว่า ธมโม หเว รกขติ ธมมจารี ธรรมนั้นแลท่าน ชี้อภัยยังท่านผู้ประพฤติธรรมบ่ขาดมีอจนแม้ชั่วตาย๑๐ ข้อความนี้ หมายถึงธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมนั่นเอง” □□

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาศรีสุพรรณ อุตตทิโป (ค่านนท์) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ” ผลการศึกษาพบว่า “วาจาสุภาสิตมีความหลากหลายในหลายประเด็นตามกรอบที่ได้วางไว้ เพื่อจะศึกษามี ๔ ประเด็น ได้แก่ การเมืองการปกครอง การสังคมสงเคราะห์ การศึกษา และการเผยแผ่ ซึ่งผลการวิจัยด้านการเมืองการปกครองทำให้ทราบว่าผู้ปกครองที่ดีต้องมีคุณธรรม ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลผู้

□ พุทธทาสภิกขุ, รากฐานที่มั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๑), หน้า ๒ - ๒๓.

□□ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) , การสื่อภาษาเพื่อเข้าถึงสัจธรรม , (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

□□ บ. ธัมมทาส , (นามแฝง), คำว่าสุภาสิตอีสาน ชุต บาลีโคก , (ขอนแก่น : คลังนาโนวิทยา , ๒๕๔๙), หน้า ๑๔.

อยู่ใต้ปกครอง รู้จักพูด มีวาจาสัตย์ รู้จักทำความสงบใจ ไม่หลงไหลในอำนาจ ปกครองโดยอาศัยหลักธรรมมีจักรกัปปวัตติธรรมเป็นต้น ด้านสังคมสงเคราะห์ทำให้ทราบว่านักสังคมสงเคราะห์ที่ดีต้องมีพรหมวิหารธรรมเป็นหลักใจ มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ สงเคราะห์ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อผู้อื่นด้วยหลักสังคหวัตถุธรรม ด้านการศึกษาทำให้ทราบว่าพระพุทธศาสนาอาศัยหลักไตรสิกขาในการศึกษาเพื่อพัฒนาตนและสังคม โดยการพัฒนาตนทำให้กายวาจาเรียบร้อย จิตใจเข้มแข็ง มีปัญญาในการดำรงชีวิต กระทั่งสามารถบรรลุพระอรหันต์ ส่วนการพัฒนาสังคมทำให้สังคมเกิดสันติสุข เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านการเผยแผ่ทำให้ทราบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีต้องมีหลักธรรมกถึกตามพุทธวิธี จึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและได้รับประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ประโยชน์ที่เกิดจากการกล่าววาจาสุภาสิต ทำให้ผู้ฟังมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม ตามวาสนาบารมีของแต่ละบุคคล ซึ่งมีระดับที่แตกต่างกัน คือ ขึ้นขมยนิคิ เข้าถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต เป็นกัลยาณปุณฺณบรรลุมรรคเป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกทาคามี เป็นพระอนาคามี เป็นพระอรหันต์ หรือเป็นอุปปนิสัย เกื้อหนุนตามส่งในภพชาติต่อไป นอกจากนี้ ยังเกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมในด้านอื่นๆ อาทิ ด้านการเมืองการปกครอง ทำให้ผู้มีหน้าที่ปกครองเป็นคนซื่อสัตย์ยุติธรรม ไม่มีอคติ สังคมเกิดความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อย อยู่เย็นเป็นสุข ด้านสังคมสงเคราะห์ทำให้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมากขึ้นทั้งในระดับครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ด้านการศึกษาทำให้เกิดการพัฒนาตนเป็นคนมีความรู้อย่างแตกฉาน และด้านการเผยแผ่ทำให้พุทธศาสนิกชนและผู้ได้สดับเข้าใจในคำสั่งสอนและเป็นผู้มีสัมมาทิฐิมากขึ้นวาจาสุภาสิตนี้ คนที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ในการปกครองใช้เป็นแนวทางในการปกครองทุกระดับชั้นตั้งแต่ครอบครัว องค์กร สังคม จนถึงระดับประเทศ ในการสังคมสงเคราะห์ใช้เป็นหลักธรรมของผู้สงเคราะห์และหลักการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ในการศึกษาใช้เป็นแนวทางพัฒนาตนเองและสังคม ส่วนในการเผยแผ่ใช้เป็นวิธีการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังนำไปใช้ในด้านอื่น ๆ อีกมากมาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคล สังคม และประเทศชาติให้เกิดความสงบร่มเย็นเป็นเอกภาพ” □□

พระมหาสำราญน้อย ภิธมฺโม (พิสันเทียะ) ได้ศึกษาเรื่อง “การเขียนบทสุนทรพจน์เพื่อใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระอาจารย์สุเทพ ” ผลการศึกษาพบว่า “ส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะการเขียนบทสุนทรพจน์นั้นเป็นการประดิษฐ์ถ้อยคำที่ต้องใช้ความพิถีพิถันในการเรียบเรียงหลักพุทธธรรมได้อย่างไพเราะ ลึกซึ้ง

□□ พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (คำนันท), “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิภายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗, หน้า บทคัดย่อ .

คมคาย ก็น่าสนใจและเป็นระบบระเบียบมีความงดงามทางภาษา เป็นนวัตกรรมทางภาษาที่สามารถถ่ายทอดธรรมและอรรถสทภาษาได้เป็นอย่างดี จนทำให้เกิดศรัทธาอุปสาทาน้อมนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน บทธรรมที่ได้เรียบเรียงขึ้นนั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความงดงามอย่างลึกซึ้ง ความมีชีวิตชีวาของภาษาไทยแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงอานุภาพแห่งพุทธธรรมที่สามารถพัฒนาคนสู่ความเป็นมนุษย์ นำความร่มเย็นและสงบสุขมาสู่สังคมได้สืบไป” □□

พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล (ตุ้ กิตติวณฺโณ/วงษ์มณี) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาพัฒนาเชิงจริยธรรมที่พระสงฆ์ชาวอีสานนำไปใช้สอน ผลการศึกษาพบว่า ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพัฒนาจริยธรรมที่ปรากฏในพัฒนา และแนวคิดเชิงจริยธรรม ที่พระสงฆ์นำไปใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนชาวอีสาน ว่ามีผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด และที่ควรปรับปรุงพัฒนาหรือประยุกต์พัฒนาใดในการแสดงธรรม เพื่อดึงดูดความศรัทธา และเกิดประโยชน์มากที่สุดแก่กลุ่ม ผู้นิยมฟังเทศน์ที่มีแทรกด้วยบทพัฒนา ได้ผลดีกว่าการแสดงธรรมที่ขาดบทพัฒนาโดยพระสงฆ์ผู้จริง ทางพระพุทธศาสนา” □□

พระครูพิทักษ์อริยวัตร (คำมูล ไชยวุฒิ) ได้ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่อง “ปู่เล่าสอนหลาน ” ผลการศึกษาพบว่า “วรรณกรรมล้านนาของพระมหาจิตรการก์ ห้วนา เรื่องปู่เล่าสอนหลานเป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่อศึกษาถึงจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมปู่เล่าสอนหลานว่ามีจริยธรรมอะไรเป็นหลัก จริยธรรมนี้สอนกลุ่มบุคคลใดบ้าง และศึกษาวิธีการสอนจริยธรรม มีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง หลังจากที่ได้ศึกษาแล้วจะเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างไร ทั้งยังจะเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ส่งเสริมฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านล้านนาในเรื่องวรรณกรรมอีกทางหนึ่ง” □□

พระมหาโสภณ ธนปญฺโญ (เศรษฐา) ได้ศึกษาเรื่อง “การสังเคราะห์พัฒนาสุภาสิตอีสานลงในพุทธศาสนสุภาสิต” ผลการศึกษาพบว่า “พัฒนาสุภาสิตที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาสิตมีด้วยกัน ๔ ด้าน ได้แก่ด้านความประพฤติกับบุคคล เช่น การศึกษา ด้านสัมพันธ์

□□ พระมหาสำราญน้อย ธีรธมฺโม (พิสันเทียะ), “การเขียนบทสุนทรพจน์เพื่อใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระอาจารย์สุเทพ สุนฺเตโว ศูนย์ยุวาทศิลป์วัดพระศรีอารย์ จังหวัดราชบุรี” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(ธรรมนิเทศ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙, หน้าบทคัดย่อ.

□□ พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล (ตุ้ กิตติวณฺโณ/วงษ์มณี) , “การศึกษาพัฒนาเชิงจริยธรรมที่พระสงฆ์ชาวอีสานนำไปใช้สอน ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘, หน้า ๗.

□□ พระครูพิทักษ์อริยวัตร (คำมูล ไชยวุฒิ) , “จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่องปู่เล่าสอนหลาน ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙, หน้า ๔.

ระหว่างบุคคลกับบุคคล เช่น ทิศ ๖ การคบมิตร ด้านสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับธรรมชาติ เช่น กิเลสของคนที่กับธรรมชาติ และด้านสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น เรื่องบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ บาป ความประมาท และไม่ประมาทในการใช้ชีวิต เบญจขันธ์ พุทธศาสนสุภาษิตมีอยู่ด้วยกันหลายหมวด แต่ในการสังเคราะห์กับพจนานุกรม เลือกมาเพียง ๑๓ หมวด ได้แก่ หมวดตน หมวดบุคคล หมวดกรรมและการงาน หมวดประมาทและไม่ประมาท หมวดบุญ-บาป หมวดการคบหา หมวดปัญญา หมวดสุขและทุกข์ หมวดทาน หมวดการศีล หมวดความเพียร หมวดความตาย และหมวดเบ็ดเตล็ด (เรื่องทั่วไป) โดยจุดประสงค์ที่สังเคราะห์เข้าไว้เป็นหมวดๆ เหมือนกัน และสามารถที่จะอนุโลมหรือสังเคราะห์เข้าเป็นหมวดหมู่ลงในพุทธศาสนสุภาษิตในแต่ละหมวด โดยมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันบ้าง ตรงบ้าง เพื่อเป็นคติสอนบุคคลให้ประพฤติดีตรงตามสุภาษิตที่ยกมาเหล่านั้น” □□

พระมหาพนมนคร ได้ศึกษาเรื่อง “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ” ผลการศึกษาพบว่า ๑) การรับรู้บทบาทตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และการดำรงสมณเพศอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความศรัทธาในพระรัตนไตร อยู่ในระดับมาก ๒) อายุ ระยะเวลาการบรรพชา ระดับการศึกษาแผนกธรรม และระดับการศึกษาแผนกสามัญที่ต่างกัน มีการดำรงสมณเพศไม่แตกต่างกัน ๓) การรับรู้บทบาทตนเอง ความศรัทธาในพระรัตนไตร และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม สามารถทำนายการดำรงสมณเพศของสามเณรได้ร้อยละ ๓๘.๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . ๐๐๑” □□

พระมหาประเสริฐ ญาณสีโล (ธรรมจง) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเชิงจริยศาสตร์ในมงคลสูตร” ผลจากการศึกษาพบว่า “คำสอนในมงคลสูตรได้ให้แนวคิดทางจริยศาสตร์ไว้อย่างกว้างขวางโดยสรุปได้เป็น ๕ ประเด็นสำคัญคือ จริยศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จริยธรรมเกี่ยวกับตนเอง จริยศาสตร์เกี่ยวกับครอบครัวและสังคม จริยธรรมเกี่ยวกับการศึกษา และจริยธรรมขั้นสูง ซึ่งอาจกล่าวโดยรวบยอดได้ว่า คือ จริยธรรมขั้นโลกียะและจริยธรรมขั้นโลกุตระจากแนวคิดทางจริยธรรมในมงคลสูตรแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธศาสนานั้น ต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของศีลธรรมคุณธรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ระดับต่ำจนถึงระดับสูงสุดและสิ่งสำคัญ

□□ พระมหาโสภณธรรม ธนปญโญ (เศรษฐา), “การสังเคราะห์พจนานุกรมอรรถาธิบายในพุทธศาสนสุภาษิต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)** , (อยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

□□ พระมหาพนมนคร, “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** , สาขาจิตวิทยาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔), (บทคัดย่อ).

แนวคิดทางจริยธรรมในคำสอนของมงคลสูตรแสดงให้เห็นว่า ในกระบวนการพัฒนาชีวิตนั้น พุทธศาสนาให้ความสำคัญทั้งเรื่องความดีงามเหมาะสมของสิ่งแวดล้อมเรื่องศักยภาพของตนเอง เรื่องการทำหน้าที่ทางครอบครัวและทางสังคมของปัจเจกบุคคลและเรื่องการศึกษา ตลอดถึงการปฏิบัติเพื่อผลขั้นสูงสุดของชีวิต โดยที่ทุกองค์ประกอบของการพัฒนาต้องดำเนินไปด้วยกันอย่างเป็นกระบวนการ หรืออย่างบูรณาการ ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่สมบูรณ์พร้อมทุกด้านตามหลักจริยธรรมที่แสดงไว้ในมงคลสูตร” □

พระมหาถาวร ขนติธมโม (ทับติม) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์และวัดต่อการส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม ” ผลการศึกษาพบว่า “บทบาทของวัดต่อการให้การส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธนั้นโดยภาระและหน้าที่วัดมีส่วนในการส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธอยู่แล้วเพราะโรงเรียนบางแห่งตั้งอยู่ภายในวัดและมีชื่อเดียวกับวัด บทบาทของวัดที่กลุ่มผู้ปกครองเห็นว่าควรมีบทบาทในระดับมากที่สุด คือ วัดควรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา วัดควรเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้งหมดพบว่า บทบาทของวัดในการส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมและแก้ปัญหาสังคมนั้นพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ด้านสังคมสงเคราะห์ในการส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก บทบาทของพระสงฆ์ด้านเป็นผู้วางแผนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้บุคคลในสังคมมีความรู้รักสามัคคีพบว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทมากที่สุด บทบาทของพระสงฆ์ในการแก้ปัญหาสังคมนั้นพบว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทด้านแก้ปัญหาสังคมอยู่ในระดับมาก ด้านประโยชน์และคุณค่าของโรงเรียนวิถีพุทธในการพัฒนาสังคมและแก้ปัญหาสังคมนั้นพบว่า ประโยชน์และคุณค่าของโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศและระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์บทบาทของพระสงฆ์และบทบาทของวัดในการส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้อง อายุ อาชีพ และรายได้ มีความสัมพันธ์เกือบทุกด้านกับบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการช่วยเหลือและส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.05$)” □□

ดวงเดือน พันธุนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก ได้ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนไทย โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ระดับประถมศึกษาถึงมหาวิทยาลัยจำนวน ๑,๔๐๐ คน ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยลักษณะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการ

□ พระมหาประเสริฐ ญาณสีโล (ธรรมจง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเชิงจริยศาสตร์ในมงคลสูตร”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย , ๒๕๔๗).

□□ พระมหาถาวร ขนติธมโม (ทับติม) , “บทบาทของพระสงฆ์และวัดต่อการส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม”, *รายงานการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), (บทคัดย่อ).

ตัดสินใจในชีวิตประจำวันลักษณะเน้นอนาคต” ผลการศึกษาพบว่า “ควรจะปลูกฝังให้เด็กมีจริยธรรม ก่อนที่จะมีอายุ ๑๐ ปี เพราะเมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นลักษณะทางจริยธรรมในลักษณะการใช้เหตุผล และการมุ่งอนาคตจะเริ่มคงที่และพัฒนาการของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีจะมีพัฒนาการช้ากว่ากลุ่มอื่นในตอนต้นแต่จะพัฒนาทันกลุ่มอื่นเมื่อมีอายุมากขึ้น ในด้านการเลี้ยงดูและการอบรมพบว่า มีส่วนสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงของผู้เป็นตัวอย่างผู้ถูกศึกษาในทุกระดับอายุ และการเลี้ยงดูการอบรมแบบประชาธิปไตยให้อิสระในการตัดสินใจนั้นมีความสัมพันธ์กับการมีลักษณะมุ่งอนาคตในระดับสูงอย่างเด่นชัด □□

นภาพรณ โกจารย์ศรี, ได้ศึกษาเรื่อง “แผนการปฏิบัติอบรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖” ผลการศึกษาพบว่า “แผนการฝึกปฏิบัติอบรมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดขึ้นมีผลทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ กลุ่มทดลองให้เหตุผลเชิงคุณธรรมด้านพรหมวิหาร ๔ สูงขึ้น” □□

นภดล เทียนเพิ่มพูล ได้ศึกษาเรื่อง “การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ” ผลการศึกษาพบว่า “ความคิดเห็นของนักเรียนนายร้อยตำรวจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้นักเรียนนายร้อยตำรวจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คุณธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือเป็นผู้ที่มีสัจจะและความจริงใจและระดับต่ำสุดคือเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย จริยธรรมที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และระดับต่ำสุดคือให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน” □□

บุษบา เสี่ยงสุขสันติ , ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาาระดับช่วงชั้นที่ ๔ ในเขตเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ” ผลการศึกษาพบว่า ๑. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาาระดับช่วงชั้นที่ ๔ ในเขตเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ในภาพรวมนักเรียนมีระดับคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการมีความกตัญญูกตเวที ด้านการมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี อื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว ด้านการมีวินัย มีความรับผิดชอบ ด้านการปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และด้านการมี

□□ ดวงเดือน พันธมนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจจนึก , รายงานการวิจัยฉบับที่ ๒๑ จริยธรรมของเยาวชนไทย. สถาบันวิจัยพุทธศึกษาศาสตรมหาวิทยาลัศรีนครินทรวิโรฒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐ – ๑๒.

□□ นภาพรณ โกจารย์ศรี, “แผนการฝึกปฏิบัติอบรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** , (ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น , ๒๕๔๐), ๑๕๐ หน้า.

□□ นภดล เทียนเพิ่มพูลการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อย**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม ๒๕๔๖ หน้า ๑๔๓๑๕๐.

ความซื่อสัตย์สุจริต มีเพียงด้านการมีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง ๒. ปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ ๔ ในเขตเทศบาลเมืองกำแพงเพชร โดยภาพรวมนักเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีวินัย มีความรับผิดชอบ ด้านการมีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านการมีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ด้านการมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และไม่เห็นแก่ตัว ด้านการปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และด้านการมีความกตัญญูกตเวที □□

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ ได้ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาสรุปว่า “การเรียงลำดับจริยธรรม ๑๐ ด้านของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์กัน ส่วนคะแนนจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กันในทางบวก และอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงและเพศชายมีคะแนนจริยธรรมด้านความสามัคคีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยอาจารย์เพศหญิงมีคะแนนจริยธรรมสูงกว่าอาจารย์เพศชายอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายที่มีอายุและสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีคะแนนจริยธรรมรายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน และที่สังกัดประเภทโรงเรียนต่างกันมีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคี และคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพศหญิงและเพศชาย มีคะแนนจริยธรรมรายด้านและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และที่สังกัดประเภทโรงเรียนต่างกันมีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรม ความเสียสละ ความสามัคคีและคะแนนจริยธรรมรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับระดับจริยธรรมรายด้านของอาจารย์มัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ ๓ (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็กๆ) และอยู่ในระดับ ๔ (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม) ส่วนระดับจริยธรรมรายด้านของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับ ๓ (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็กๆ) และระดับจริยธรรมรวมทุกด้านของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับ ๓ (มีจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นในหมู่คณะเล็กๆ)” □□

□□ บุชบา เสียงสุขสันติ, ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ ๔ ในเขตเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ” สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), (๙๕ หน้า).

□□ พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ , “จริยธรรมของอาจารย์และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกรุงเทพมหานคร” รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), ๒๐๐ หน้า.

พิชัย นาวิรัตน์วิทยา ได้ศึกษา เรื่อง “จริยธรรมของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตไผ่ธูปพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๑”, ผลการศึกษาพบว่า “ระดับจริยธรรมของนักเรียน ช่วงชั้นที่ ๑ และช่วงชั้นที่ ๒ ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตไผ่ธูปพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๑ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความเป็นผู้มีวินัยและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ความมีระเบียบวินัย ความกตัญญูต่อบุคคล ความสามัคคี ความเมตตา กรุณา การตรงต่อเวลา ความยุติธรรม และความเสียสละ อยู่ในระดับมาก ส่วนความประหยัด ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน และความไม่รู้ อยู่ในระดับปานกลาง” □□

สุรางค์ ศรีหรั่ง ได้ศึกษาเรื่อง “ความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อวิชาพระพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” ผลการศึกษาพบว่า “นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายคาดหวังว่า เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแล้ว สามารถพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้า อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มากที่สุด รองลงมาได้แก่ พระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่ฝึกให้ผู้เรียนสามารถใช้หลักเหตุผลทางพระพุทธศาสนา ในการคิดพิจารณาและวินิจฉัยความถูกต้อง และเนื้อหาวิชาที่หลักสูตรกำหนดเกี่ยวกับพระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษบาลีและคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ช่วยให้เข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และนำไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม น้อยที่สุด” □□

สุพรรณ จันทมาศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ ที่มีการตระหนักรู้ตนเอง เพศและระดับชั้นเรียนต่างกัน” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑. นักเรียนที่มีการตระหนักรู้ตนเองระดับสูง มีความสามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนที่มีการตระหนักรู้ตนเองระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ สำหรับนักเรียนหญิงมีความสามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างจากนักเรียนชายอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

□□ พิชัย นาวิรัตน์วิทยา , จริยธรรมของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตไผ่ธูปพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๑ , **ปริญา ศุภศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๔๙), ๑๐๕ หน้า.

□□ สุรางค์ ศรีหรั่ง, “ความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อวิชาพระพุทธศาสนา ในอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต** (ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐), ๑๖๐ หน้า.

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒. ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศกับตัวแปรระดับชั้นเรียนที่ส่งผลร่วมกันต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นั่นคือ

๒.๑ นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาด้านการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๒ นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และสูงกว่านักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ตามลำดับ และนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่านักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๓ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพศหญิงมีความสามารถในการเผชิญปัญหาการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เพศชายมีความสามารถในการเผชิญปัญหาการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ สูงกว่าเพศหญิงอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและกรณีอื่นไม่พบปฏิสัมพันธ์ □ⁱ

นิตรัฐ วรรณวิริยวัตร ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานแบบพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม อำเภอเมืองเชียงใหม่ ” ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ “ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้บริหารได้บริหารงานตามแบบพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม อำเภอเมืองเชียงใหม่ ทุกด้าน แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ผู้บริหารได้บริหารงานที่เน้นการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารตน ตามหลักของสัปบุริสธรรม (ธรรมของคนดี) ทั้ง ๗ ประการ คือ อัมมัญญตา (รู้จักเหตุ)

□ⁱ สุพรรณ จันทมาศ , “ความสามารถในการเผชิญปัญหาการเรียนโดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ ที่มีการตระหนักรู้ตนเอง เพศและระดับชั้นเรียนต่างกัน ” ปริญญาโท กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา), (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), ๑๑๗ หน้า.

อรรถัญญตา (รู้จักผล) อรรถัญญตา รู้จักตน มัตตัญญตา (รู้จักประมาณ) กาลัญญตา (รู้จักกาล) ปริสัจญตา (รู้จักชุมชน) และปโรปรัญญตา (รู้จักเลือกคบคน) การบริหารคน ตามหลักพลธรรม (ธรรมเป็นกำลังในการบริหารงาน) ทั้ง ๔ ประการคือ ปัญญาพล (ใช้ปัญญา) วิริยพล (ใช้ความเพียร) อนวัชชพล (ใช้ความสุจริต) สังคหพล (ใช้มนุษยสัมพันธ์) และการบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม (ธรรมที่นำทางสู่ความสำเร็จ) ทั้ง ๔ ประการคือ ฉันทะ (มีความสนใจ) วิริยะ (มีความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความเอาใจใส่) วิมังสา (หมั่นทบทวนการงาน) รวมถึงการบริหารงานตามหลักธรรมาธรรม (ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน) ทั้ง ๔ ประการ คือ สัจจะ (มีความจริงใจ) ทมะ (มีความข่มใจ) ขันติ (มีความอดทน) และจาคะ (มีการเสียสละ)” □

โกศล ธนธรรมทัศน์ ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๓๓) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖ ” ผลการวิจัยพบว่า “ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีปัญหามากในด้านจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธา ซาบซึ้งและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาและคุณของพระรัตนตรัย เนื้อหาวิชามีลักษณะเป็นนามธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่บรรลุจุดประสงค์ของบทเรียนที่กำหนดไว้ ขาดสื่อและอุปกรณ์การสอน และไม่สามารถวัดและประเมินผลการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละบทเรียนได้” □□

สุดา ชินะวานิช ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ” ผลการศึกษาพบว่า “ครูผู้สอนมีปัญหาในระดับนี้มากเรื่องเกี่ยวกับการขาดความรู้ความเข้าใจคำศัพท์ภาษาบาลี การเห็นความสำคัญและความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คู่มือประกอบการสอนมีน้อย เนื้อหาน่าเบื่อหน่าย

□ นิตริฐ วรรณวิริยวัตร, “การบริหารงานแบบพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม อำเภอเมืองเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (การบริหารการศึกษา), (เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), (บทคัดย่อ).

□□ โกศล ธนธรรมทัศน์, “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๓๓) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๓), (บทคัดย่อ).

นักเรียนไม่สนใจที่จะเรียน นักเรียนเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุด และเห็นว่าวิชาพระพุทธศาสนามีคุณค่าเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยให้คนมีคุณภาพ” □□

ชุติมา อ่อนละม้าย ได้ศึกษาเรื่อง “สภาพจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ” ผลการศึกษาพบว่า “จุดประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน เนื้อหาวิชาเป็นประโยชน์มีส่วนส่งเสริมทัศนคติ ค่านิยม ลักษณะในด้านศาสนา และสามารถนำประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้” □□

จ่านวย วิมะสิน ได้ศึกษา เรื่อง “การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี ” โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างของนักเรียนชายและหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๕ จำนวน ๒๑๖ คน ผลการศึกษาพบว่า “เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนาสอนให้คนทำความดีละเว้นความชั่ว และมีทัศนคติที่ดีต่อประเพณีอันเนื่องมาจากศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ เด็กวัยรุ่นมีความเห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ และพระสงฆ์คือผู้สืบทอดศาสนาและสอนธรรมะให้แก่บุคคลทั่วไป” □□

สุภัทรา สุภัทรนันท์ ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติและความสนใจของนักเรียนที่มีต่อพระพุทธศาสนา ” โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักศึกษาวิทยาลัยการแพทยศาสตร์ จำนวน ๑ , ๑๑๗ คน ผล การศึกษาพบ ว่า “นิสิตทั้ง ๒ กลุ่มมีทัศนคติที่ดีต่อพระรัตนตรัยว่า ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะช่วยให้ทำความชั่วน้อยลง และเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา” □□

สรุป จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไม่พบว่า สามเณรมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนสุภาษิตในภาพรวม แต่มีการใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะการเป็นสามเณรต้องเกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรมจริยธรรมตลอดเวลา ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และจะต้องเป็นอยู่อย่างนี้

□□ **สุดา ชินะวานิช** ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ” (กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์ การสอน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๙), บทคัดย่อ.

□□ **ชุติมา อ่อนละม้าย**, “สภาพจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า จ-ฉ.

□□ **จ่านวย วิมะสิน**, “การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต** , (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๙), หน้า ๕๓.

□□ **สุภัทรา สุภัทรนันท์**, “ทัศนคติและความสนใจของนักเรียนที่มีต่อพระพุทธศาสนา ”, (**จ่านวย วิมะสิน**, “การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๙), หน้า ๖๐.

ตลอด การศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนสุภาษิตในการดำเนินชีวิตของสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ” จะเป็นการสำรวจถึงทัศนคติและความคาดหวังของสามเณร ต่อการนำหลักพุทธศาสนสุภาษิตไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จของชีวิตในด้านใดบ้าง เพื่อวางกรอบและวิธีการในการส่งเสริมให้สังคมได้นำหลักพุทธศาสนสุภาษิตไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ อย่างยั่งยืน

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ด้านวิธีการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม ☐☐ (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาโดยจะใช้วิธีการวิจัยเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสามเณรที่มีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างที่ดี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จังหวัดสิงห์บุรี แล้วนำมาวิเคราะห์ในภาพรวม เพื่อให้เห็นความสอดคล้องกับ หลักพุทธศาสนสุภาษิตที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของสามเณร โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิได้แก่ (☐ Primary Source) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา ตำราวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารและ บทความจากอินเทอร์เน็ต

๑.๗.๓ สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ ความคิดเห็นของสามเณร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ดี ในโรงเรียนปริยัติธรรม ในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๔ โรง

๑.๗.๔ วิเคราะห์ ข้อมูล โดยนำมาศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตของการวิจัย และนำเสนอสรุปการวิจัย ด้วยวิธีนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีเชิงพรรณนา

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในสังคมไทย

๑.๘.๒ ทำให้การดำรงสมณเพศในภาพรวมของสามเณรในสังคมไทย

๑.๘.๓ ทำให้ทราบแนวทางการประยุกต์ใช้พุทธศาสนสุภาษิตในการดำรงสมณเพศของสามเณร : ศึกษาเฉพาะกรณีสามเณรในจังหวัดสิงห์บุรี

☐☐ นงลักษณ์ วิรัชชัย , วิจัยและสถิติ : คำถามชวนตอบ , (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕๖ – ๕๗.